

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Tysk – en uddøende sprogart i Danmark

Af [Mette Skovgaard Andersen](#) 9. december 2009 · I kategorien [Sprogundervisning](#) ·

For et par uger siden holdt en stor del af det samlede danske tyskmiljø en konference ved navn [TyskNu](#) på KUA. Konferencen havde deltagere fra hele uddannelsessystemet, fra Folkeskole til Universitet, fra forskningsmiljøerne, fra erhvervslivet og fra det politiske miljø. Konferencen var arrangeret af tyskmiljøerne på Københavns Universitet, Roskilde Universitet og Copenhagen Business School og udsprang af en fælles bekymring for faget tysk i Danmark.

For det er næppe nogen overdrivelse, at tyskfaget overalt i uddannelsessystemet oplever stadig sværere betingelser. Selv om tysk i offentligheden er blevet mere acceptabelt og i nogle miljøer næsten hipt og trendy, som flere af deltagerne var inde på, så oplever de fagmiljøer, der burde profitere af denne udvikling paradoksalt nok stadig færre ansøgere til studiepladserne og en endnu mere markant nedskæring i den bestand af lærere og forskere, der skulle sikre miljøernes overlevelse og fagniveau. Der er med andre ord tale om en erodering af faget.

Jeg skal her ikke trætte læseren med alt for mange tal, men det forekommer mig ikke utænkeligt, at tysk på lige fod med sprog som latin inden længe virkelig ender på Sprogmuseum – udstillet som en uddøende art sprog, mange gang beherskede og værdsatte i Danmark. Lad mig bare nævne et par eksempler for at illustrere omfanget af erosio

1. Folkeskoleniveau: Tysk valgte i perioden 1998/1999 af 82 % elever, og i perioden 2007/2008 af 78 %. En endnu ikke voldsom, men dog tydelig nedgang [\[1\]](#)
2. Gymnasieniveau: I perioden 2005-2008 var der i gennemsnit 66 % af eleverne der havde tysk i gymnasiet, i 2009 var det 58 % [\[2\]](#)
3. Seminarieniveau: I 2007 aflagde 200 linjefagseksamen i tysk, 2008 var det 100 [\[3\]](#)
4. Samtlige uddannelsesinstitutioner melder om færre ansatte

Men hvad er der sket? Og er det overhovedet noget problem? Vi kan vel bare tale engelsk med tyskerne? Til det sidste først: Lad mig slå det fast med syvtommersøm.

Nej, vi kan ikke bare tale engelsk, og det er et kæmpeproblem, hvis vi som nation med et naboland som Tyskland ikke har et virkelig kompetent tysk beredskab. Tyskland og tysk er mange ting. Vi er sproglige og kulturelle arvtagere til Tyskland, Tyskland er vores naboland, Tyskland er en storpolitisk aktør, vores største handelspartner etc. Tyskland kan opfattes som et kæmpe reservoir af kulturel, politisk og anden relevant viden og en stor del af denne viden forefindes på tysk. Og vi har som vidensamfund brug for førstehandsviden.

Vi har brug for mennesker, der behersker tysk på alle niveauer, også de højeste, så vi får adgang til dette reservoir af viden og dermed kan forstå vores store nabolands handlinger og argumenter. Det gælder såvel på mikro- som på makroplan. Skal man gøre forretninger med Tyskland, kan det givet i mange tilfælde foregå på engelsk, men det glidere lettere på tysk, giver færre misforståelser, koster mindre tid og kan dermed i sidste ende ses på bundlinjen. Og skal vi forstå, hvad der foregår på den internationale scene, hvor Tyskland er en ikke ubetydelig spiller, må vi være i stand til for alvor at forstå og analysere tyskernes egen diskurs på tysk. For slet ikke at tale om, hvor klog man bliver på sig selv både som person og som nation ved at kende an

Der er to måder at reagere på situationen på. Man kan trække på skulderen, konstatere at inf

Bemærk at jeg ikke skrev "behersker" engelsk eller er "engelskkompetent". For faktisk er, at der også inden for danskernes engelskkundskaber er lang vej at gå, før vi kan se os selv i øjnene. Vi har i Danmark en himmelråbende naiv tro på, at engelsk (til husbehov) er nok til at kunne klare sig (uden for huset) på det globale marked. Vi tror øjensynligt, at hele resten af verden vil komme til at tale engelsk lige så godt, som vi i vores ind

Det er i hvert fald en konklusion, der er nærliggende, når man læser rapporten *Hvad skal vi med sprog?*, [\[4\]](#) hvor en

TyskNu, konferenceplakat

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærere: Tosprogede børn bliver sprogligt forsoemt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk

28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprog museet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Sprogundervisning'

Islændinges udtale af dansk
De fem forbandede fremmedsprog
Hjælpe midler i sprogundervisningen
Professor dr. ABC

Nye kommentarer

Maj-Britt Kent Hansen til 1
Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
william fich til Jødiske efternavne
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
Herluf Hansen til Ded borjinholmska måled
Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

stor del af respondenterne mente, at grunden, til at virksomheden havde oplevet sprogbarrierer, var at de andre ikke var gode nok til engelsk!

Den situation minder mig altid om Eddie Skollers vits, hvor et par bønder blive standset af en bil og chaufføren prøver at spørge om vej på engelsk, fransk og tysk men uden succes. Den ene bonde siger så til den anden: "Du – vi skulle vist til at lære noget sprog, os to", hvorefter den anden svarer: "Hvorfor dog det – tag nu ham der. Han ku' tre sprog – og hvad fik han ud af det?"

Men hvordan er det gået til, at alle andre sprog end engelsk har mistet så meget terræn? Og hvorfor har det også ramt tysk, der dog har lange traditioner i Danmark? Som andre komplekse fænomener er der – så vidt jeg kan se – mange grunde til, at tysk er havnet i denne position. Grundene til erosionen skal formentlig findes både eksternt bl.a. i mere eller mindre gennemskuelige og uheldige uddannelsespolitiske beslutninger og internt i fagets egenorganisering og forståelse. Jeg vil her i dette bidrag fokusere på de eksterne årsager.

Selv om det danske samfund officielt går ind for flersproglighed, er der i hele uddannelsessystemet truffet en lang række politiske beslutninger, der spænder ben for denne officielle politik. Et fags situation må nemlig betragtes bredt og gennem hele uddannelsessystemet, selv om man naturligvis altid kan diskutere, hvor det hele starter.

Lad os her opfatte tyskfagets vugge som gående ud fra *seminarierne*/professionshøjskolerne og deres udbud af tyskuddannelser. Begrundelsen for dette kunne være, at det er en nødvendig forudsætning for folkeskolens udbud af tysk, at der findes gode og kompetente tysklærere, der kan undervise de unge mennesker i tysk og gøre dem interesserede i faget, som de så evt. kan fortsætte med.

Den katastrofale situation er til at få øje på, særligt efter den nylige seminariereform. Ifølge [UNI-C](#) havde kun 105 studerende i 2009 besluttet sig for at læse tysk som linjefag. Med sædvanligt frafald og studieskift kan vi forudsikke, at der bliver langt under 100 færdige med tysk om nogle år. Dette pauvre optag skyldes ikke kun manglende interesse, men også og måske især skolernes manglende muligheder for at oprette små hold og seminariereformens bindinger på bestemte kombinationer, der bl.a. har medført, at det ikke længere er muligt at vælge en tidligere meget populær kombination, nemlig dansk, engelsk, tysk. Det har sikkert ikke været hensigten, men er resultatet.

På *folkeskoleplan* har man i en årrække hyldet et princip om øget valgfrihed for 2. fremmedsprog, der typisk er tysk. Med et stigende antal ikke etnisk danske i folkeskolerne (der ikke engang får obligatorisk modersmålsundervisning) kan der måske være gode grunde til dette, men signalværdien til de unge mennesker er ikke til at tage fejl af. At gøre andre fremmedsprog end engelsk – og i vores tilfælde tysk – valgfrit signalerer klart til de unge mennesker, at de kan lære fremmedsprog, hvis de orker/har lyst, men de kan altså også klare sig uden. Det er sikkert ikke hensigten, men det er resultatet. I øvrigt orker børn i 7. klasse, hvor man normalt introducerer tysk, ofte ikke andet end at stå op og slæbe sig i skole, så man kan ikke undres over, at et stigende antal fravælger tysk i folkeskolen, men burde måske snarere overveje at gøre 2. fremmedsprog obligatorisk og introducere det tidligere.

På *gymnasierne* har den vidt berømte gymnasiereform, der bl.a. også havde til formål at styrke fremmedsprog, de facto kun styrket engelsk, alle andre sprog er ramt på den ene eller anden måde. Tysk er i den forbindelse ikke det sprog, der ramt værst, det er fag som russisk og fransk, men tendenserne er de samme overalt. Bindinger på fag og niveaunkrav medfører, at tysk ofte fravælges på A-niveau, ligesom faget ofte placeres i ydertimer på fælleshold, hvad der igen betyder, at det er svært at lave tværfaglige forløb. Det var ikke hensigten at ramme fremmedsprog, tværtimod, men det er resultatet.

På de *højere læreanstalter* har man netop forhøjet taxametertilskuddet til fag som tysk. Det er glædeligt, men spørgsmålet er, om det er nok til at bryde med den herskende kassetænkning, der er så ødelæggende for sprogfag, og der følger naturligt af taxametersystemet. De højere læreanstalter tvinges til at drive universiteterne på samme måde som en købmandsbutik, altså efter et udbud- og efterspørgselsprincip. Det er problematisk på flere måder.

For det første kan man spørge sig, om samfundet slet ikke skal regulere Danmarks uddannelsesudbud. Bør man ikke fra central side beslutte, at der er nogle uddannelser, der skal være her, også selv om der lige pt. ikke er nogle "kunder i butikken"?

For det andet kommer ledelserne ofte til at omsætte princippet til ideen om, at en uddannelse skal være rentabel i sig selv (selv om en købmandsbutik ofte også har varer, der ikke er så rentable, fordi det hører sig nu engang til, at man kan få det der, men lad nu det ligge). Det betyder for de højere læreanstalter, at sproguddannelserne forringes, da storhold og sprogundervisning passer dårligt sammen, og da mange sprog ikke har en stor masse at tage af.

En stadig mere insisterende diskurs om publikationer udelukkende på engelsk og engelsk som undervisningssprog vidner ligeledes om, at den flersproglige mangfoldighed har trange kår. Det var sikkert ikke hensigten, men det er resultatet.

erhvervslivet vil gerne have folk, der kan tysk, men de vil ikke betale for det. Tyskkompetencer efterspørges nærmest aldrig.

Af førnævnte rapport fremgår også, at erhvervslivet gerne vil ansætte folk, der har sprog som ekstra-kompetence, men ikke som hovedkompetence. Det kan der naturligvis være mange årsager til, men mit bud er, at virksomhederne simpelthen endnu ikke har fået øjnene op for de kæmpemæssige markedsmuligheder, der ligger i at have en bevidst sprogpolitik og bevidste og kompetente sprogmedarbejdere. Skal man investere i disse krisetider, er det måske lige præcis her, man kunne sætte ind, men det gør man ikke, for man har jo slet ikke opdaget, at man har et problem. Det er – som tidligere nævnt – de andre, der ikke er gode nok til engelsk!!

Naturligvis er tyskmiljøerne ikke uden skyld i tyskfagets krise. Der kan helt sikkert arbejdes på mange fronter med at gøre tyskfaget mere

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
juli 2018	Ethnologue: Languages of the World
juni 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
maj 2018	LL-Map: Language and Location
april 2018	Minority Rights Group
marts 2018	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2018	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
januar 2015	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
december 2014	
november 2014	
maj 2014	
marts 2014	
februar 2014	
oktober 2013	
august 2013	Bogstavlyd
marts 2013	Dansk sprognævn
januar 2013	Den danske ordbog
december 2012	Dialekt.dk
november 2012	dk.kultur.sprog
oktober 2012	Korpus.dk
september 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
juli 2012	Ordbog over det danske sprog
juni 2012	Ordnat. Dansk sprog i ordbøger og korpus
maj 2012	Sproget.dk
april 2012	Svenska Akademien
marts 2012	Ø (Schwa.dk)
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	

aktuelt og vedkommende for de unge mennesker. Der kan arbejdes pædagogisk, mediemæssigt, indholdsmæssigt, uddannelsesmæssigt etc., men så længe der ikke ændres på rammebetingelserne, og så længe Danmark og danskerne ikke får eller tvinges til at få et mere nuanceret forhold til andre fremmedsprog end engelsk, så vil alle de tiltag tyskfaget selv kan iværksætte forslå som en skrædder i Helvede eller – som de ville sige på tysk – være "völlig auf dem Holzweg".

februar 2010
januar 2010
december 2009
november 2009
oktober 2009
september 2009
august 2009
juli 2009
juni 2009
maj 2009
april 2009
marts 2009

[1] Jf. rapporten Andet fremmedsprog i folkeskolen, af Elisabeth Lauridsen. 2007. Downloadet fra www.tysknet.dk

[2] Jf. evalueringsrapporten fra www.eva.dk, 2009. Fremmedsprog på STX og HHX. Evaluering af fagområder 2008.

[3] Jf. www.tysknet.dk i Brev til Uddannelsesudvalget 2008.

[4] Lisbeth Verstraete-Hansen. 2008. Hvad skal vi med sprog? Udgivet af Institut for Internationale Kultur- og Kommunikationsstudier, CBS., s. 37

Mette Skovgard Andersen, lektor
[Institut for Internationale Kultur- og Kommunikationsstudier](#)
Copenhagen Business School

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.